

değişen dünyada türkiye'nin yeri

Doç.Dr. Tülin Öngen

AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi

Retorik ve Gerçekler

Son çeyrek yüzyıldır hızlı bir değişim sürecinden geçtiğimiz bir gerçek. Ancak, değişimden söz edenler çoğu kez öyle bir retorikle karşımıza çıkıyorlar ki, ne nelerin değiştiğini anlamak mümkün oluyor, ne de bunların toplumsal sonuçlarını kavramak kolay oluyor. Bu nedenle kafa karışıklığını gidermek için öncelikle bu retorikğin deşifre edilmesi gerekiyor.

Bu retorikği kullananlar, geçmişten ve geçmişin egemen paradigmalarından (Modernizm, Aydınlanma, Marksizm, Sosyalizm, hatta Klasik Demokrasi) köklü bir kopuşun söz konusu olduğunu ve bu bağlamda insanlık tarihinde yeni bir dönemin başladığını söylüyorlar. Öyle ki, eski katı kutuplaşmaların ve çatışmaların bulunmadığı, refah ve özgürlüğün önündeki tüm engellerin ortadan kalktığı yeni bir tarihsel-toplumsal döneme girildiğini ('ekonomi ötesi toplum', 'siyaset ötesi toplum') düşünüyorlar. Özellikle bilim ve teknoloji alanındaki yenilikleri referans göstererek, kapitalist sistemin 'devrim' gibi yıkıcı bir altüst oluşa gerek kalmadan kendi iç dinamikleri yoluyla dönüştüğünü ve 'post-kapitalist', 'post-endüstriyel' bir aşamaya geçtiğini öne sürüyorlar.

Post-endüstriyel aşama, kaynaklar ve olanakların sonsuz olduğu ('kıtlık sonrası toplum', 'bilgi toplumu', 'enformasyon toplumu'), ülkeler ve toplumlar arasındaki ekonomik, siyasal ve kültürel sınırların tamamen ortadan kalktığı, dünyanın neredeyse global bir köy haline geldiği ('bilgi çağı') bir çağı müjdeliyor. Bu arada geçmişten kopuş iddiasını "tarihin sonu"nu ilan etmeye kadar götürülenler de çıkıyor. Sovyet sisteminin çözülmesinden de cesaret alan bu ve benzeri iddialar, kapitalizmin artık kendisi için

Türkiye ve
Kriz Dosyası I

ciddi bir tehdit oluşturan sınıf çatışmalarından, devrim korkusundan, muhalif projelerin gölgesinden kurtulup ezeli ve evrensel bir sistem haline geldiğini ima ediyor.

Kulağa çok hoş gelen bu söylem eğer gerçek dünya ile çelişmeseydi, kuşkusuz hiçbir itirazımız olmazdı. Ne var ki yaşanan ve gözlenen gerçekler tam tersi bir tablo çizmekte. Bir kere teknolojik gelişme insanlık için bazı yeni olanaklar ve fırsatlar sunmuş olsa dahi, bu olanaklardan ancak küçük bir azınlık yararlanabiliyor. Bilimsel ve teknik yenilikler, insanlığın ortak çıkarlarının hizmetinde olmaktan çok belli güç odaklarının egemenliğini pekiştirme ve meşrulaştırma işlevini görüyor. Benzer biçimde uluslar ve sınıflar arasındaki kutuplaşmaların ve çatışmaların ortadan kalktığı iddiası da gerçeklerle bağdaşmıyor; tam tersine bölgeler, uluslar, halklar ve sınıflar arasında daha derin kutuplaşmaların varlığı gözleniyor. Şiddetin ve sömürünün daha rafine, ama daha vahşi biçimleri uygulamaya konuyor. Bu nedenle insanlık açısından gerçek anlamda bir ilerleme veya özgürleşme dönemi değil, tam tersine yeni bir gerici dönem-Yeni Orta Çağ- yükseliyor.

Bu durumda gerçekte 'değişen nedir?' yada 'yeni olan nedir?' sorusu akla geliyor. Sözü hiç dolandırmadan söylemek gerekirse, yeni olan, kapitalist sis-

19

temin kendini dünya ölçeğinde yeniden yapılandırması ve bu doğrultuda yeni bir uluslararası işbölümü yapısının ortaya çıkmasıdır. Öyle ki dünyanın hangi bölgesi, hangi ülkesi veya toplum kesimi söz konusu olursa olsun, savaşa ve barışa dair kararlar dahil ekonomik, siyasal ve kültürel tüm politikalar gerçekten artık globalleşmiş bulunuyor. Başka bir deyişle uluslararası işbölümü yapısının yeni normları ve kapitalist üretim sisteminin yeni gereklilikleri, ulusal yapılardan uluslararası güç ilişkilerine kadar herşeye mutlak bir biçimde damgasını vuruyor.

Böyle bir değişim, sermaye için gerekli ve olumlu olsa da, bağımlı toplumlar ve sınıflar için son derece olumsuz sonuçlar doğuruyor. Çünkü kapitalizmin uluslararası ölçekte yeniden yapılanması, çevre ülkelerine yeni roller biçerken, zengin uluslar ve sınıflar ile yoksul olanlar arasında yeni bağımlılık biçimleri ve yeni çatışma zeminleri yaratıyor. İşte değişen dünyada Türkiye'nin yerini tartışırken, değişimin yoksul halklara ve sınıflara faturasını sorgulamak, bunun için de önce değişimin perde arkasına bakmak gerekiyor.

Küreselleşme Nedir?

Küreselleşme veya Yeni Dünya Düzeni (YDD) olarak lanse edilen bu değişim, özünde Soğuk Savaş dönemini geride bırakan ve Sovyet tehdidinden tamamen kurtulan kapitalist dünyanın ABD'nin hegemonik öncülüğü altında yeniden yapılanmasından başka bir şey değildir. Bu bağlamda YDD'nin bir küreselleşme boyutunun bulunduğu kesindir. Ancak bu, yalnızca sermayenin dünya ölçeğindeki

bütünleşmesine dayanan bir küreselleşme olup, emeğin, refahın, zenginliğin küreselleşmesi değil, yoksulluğun küreselleşmesidir. Çünkü, sermayenin uluslararası dolaşımının hızlanmasıyla birlikte üretim, pazar, hatta tüketim alanları da hızla uluslararasılaşırken, kapitalist sınıfın, emek, emek ürünleri, toplumsal kaynaklar üzerindeki egemenliği-küresel ölçekte giderek güçlenmektedir.

Böyle bir küreselleşmeye hakim olan mantık yine bildik 'sermaye mantığı'dır. Dolayısıyla burada değişimin özü açısından yeni olan bir şey yoktur. Çünkü, küreselleşme, kapitalizmin başlangıcından beri sermayenin dünya ölçeğinde yayılma ve egemen olma mantığının bir uzantısı, daha doğrusu bu mantığın işleyişindeki yeni bir uğraktır. Sürekli büyüme ve genişleme yasasına tabi olarak hareket eden sermaye, zaten son yüzyıl boyunca yerel, ulusal ve bölgesel sınırları aşarak büyük ölçüde uluslararasılaşmış (sermayenin yoğunlaşması) ve tekeller, tröstler, karteller biçimindeki büyük sermaye şirketlerini (sermayenin merkezileşmesi) ekonomiler ve ekonomilerin yönetimine hakim kılmıştır.

Öte yandan sermayenin uluslararası hareketi, ekonomik uygulamalar yanında hukuksal, siyasal, ideolojik ve kültürel pratiklere de gereksinim duyduğundan, bütünleşmenin her evresinde ekonomik politikalara askeri, siyasal, sosyal ve kültürel hegemonya stratejileri de (emperyalist politikalar) eşlik etmiştir. İşte yeni olan, emperyalizmin yeni yayılma stratejilerinin, yeni sömürü tarzlarının gündeme gelmesi ve bu sömürüyü meşrulaştıracak yeni de-

20

gerler ve normlar (ideoloji ve kültür) ile bu doğrultudaki kurumsal düzenlemelerin oluşmasıdır (Yeni Emperyalizm).

Yeni emperyalizmin nihai hedefi, uluslararası sermayenin dolaşımının önündeki tüm engellerin ortadan kaldırılmasıdır. Bu stratejik hedef, ulusal devletlerin, mevcut hakimiyet biçimlerinin, kamusal alanların, toplumsal örgütlenmelerin, yönetim biçimlerinin, siyasal rejimlerin, kültürel ve ideolojik yapıların, hatta moral, estetik ve sanatsal değerlerin değişmesini öngörür. Öyle ki, tüm bu alanlar, yeni kar, birikim ve pazar olanakları sağlayacak biçimde sermaye lehine yeniden tanımlanacaktır. Bunun içindir ki gelişme ve kalkınma modellerindeki, ekonomik ve sosyal politikadaki değişiklikler kadar toplumsal yapıdaki yeni düzenlemeler ve yeni ilişki biçimleri (çözümler- toplumun örgütsüzleşmesi), küreselleşme projenin asli unsurları niteliğindedir.

Kapitalist sistemin böyle bir yörüngeye girmesinin nedenlerini araştırdığımızda da yine tanıdık bir yüzle karşılaşırız. Yeniden yapılanmanın gerisindeki etmenler, 'sermaye mantığının' kaçınılmaz bir sonucu olarak gündeme gelen kriz olgusundan kaynaklanır. Öyle ki kapitalist sistem 1970'lerden itibaren dünya ölçeğinde etkili olan yeni bir krizin (birikim tıkanıklığı) sancılarını içine girmiş olup, üretim ilişkilerinde köklü değişikliklere ihtiyaç duymaktadır. 1929 Buhranını ulusal kalkınmacı ve Keynesci ekonomi politikaları (devletin düzenleyici rolüne dayanan) ve sosyal refah devleti uygulamaları (üretilenleri tüketecek sınıfların yeniden üretimini sağlayan müdahaleleri içeren) ile atlatan kapitalist sistem, 1940-1970 arası dönemde yaşanan altın çağın ardından 1960'ların sonlarından itibaren yeniden krize girmiş bulunmaktadır.

Krizin (karlılık krizi ve eksik tüketim krizi) temel nedeni, yoğun sermaye birikim süreçlerine dayanan kitle üretimi ve yığın pazarları ile onun kurumsal çerçevesini oluşturan kolektivist yapının (devlet müdahaleleri ve kolektif pazarlık düzeni) ve temsili siyasal rejimin (parlamentar demokrasi) artık sermaye açısından karlı olmaktan çıkmasıdır. Nitekim krize ilk yanıt sermaye birikim rejimini değiştirmek olmuştur. Yoğun birikimden yeniden yaygın birikim rejimine (yeni manüfaktür) ve onunla uyumlu es-

nek üretim sistemlerine geçilmeye başlanmıştır. Bu geçiş, üretimin (esnek uzmanlık, yalın üretim ve taşeronlaşma) ve ürün pazarının esnekleşmesi (arz yönlü üretimi esas alan ve fiyat rekabeti yerine kalite rekabetine ve ürün çeşitlenmesine dayanan pazar) yanında emeğin, istihdamın ve emek pazarının esnekleşmesine (işsizlik, örgütsüzleşme, sendikasılaşma, iş güvencesinin ortadan kalkması) neden olmaktadır. Yeni birikim stratejileri, artık ulusal kalkınmacı ve sanayileşmeci (ithal ikameci) ekonomi politikalarına ihtiyaç duymadığından, büyüme modelleri de değişmektedir (merkez ülkelerde teknoloji yoğun üretim, özellikle hizmet üretimine dayanan, buna karşılık çevrede enformel sektöre ve ihracata yönelik üretime öncelik veren). Dahası tüm ürün ve hizmet alanlarının metalaşması (ticarileşmesi), dolayısıyla kamusal üretim alanları (KİT'ler) kadar tüm hizmetlerin de (sağlık, eğitim, sosyal güvenlik) özelleştirilmesi istenmektedir. Özetle kriz, özünde kapitalist sömürünün bir biçimi olan sosyal devletin tasfiyesini zorunlu kılmaktadır.

Öte yandan yeni üretim ve yatırım alanlarına uluslararası sermayenin giriş çıkışını kolaylaştırmak için tahkim, MAI gibi uygulamalar (ulusal egemenliğin sınırlandırılması, devletin taşeronlaşması) zorunlu görülmektedir. Bu değişiklikleri topluma kabul ettirmek için de hem kamu idaresinin hem de endüstriyel rejimin, merkezi, formel yapısından kurtulması (yerine yönetim ve yerelleşme), çalışan sınıfların örgütlü gücünün kınlanması (sendikal örgütlenmenin ve yasal mevzuatın sağladığı güvencelerin tasfiyesi) şarttır. Bu hedefler, dönüşümün mimarları olan Dünya Bankası'nın, Dünya Ticaret Örgütü'nün ve Uluslararası Para Fonu'nun, Yapısal Uyum Politikaları ve istikrar paketleri eliyle zaten büyük ölçüde gerçekleşmiş durumdadır. Öyle ki dayatılan istikrar paketleri ve stand-by anlaşmaları, ulusal ekonomilerin geleneksel iktisat politikalarını tamamen geçersizleştirmiş, ekonomileri salt para politikalarına dayanan denge arayışlarına mahkum edilmiştir. Özellikle bağımlı ülkeler, uluslararası finans kuruluşlarının kredi politikaları marifetiyle iç ve dış borç batağına sürüklenmiştir.

Küreselleşme ve onun egemen politikaları olan neo-liberalizm, tüm dünyada ekonomileri bir ku-

marhane, hatta gangaster ekonomisine (bu yapı aynı zamanda mafyotik ilişkiler üzerinde yükseldiğinden) dönüştürürken, toplumsal ve siyasal yaşamın dengelerini de altüst etmiştir. Özellikle yoksul halkları "uygarlıklar çatışması doktrini", "düşük yoğunluklu çatışma stratejileri", "yeşil kuşak projeleri" eliyle askeri müdahalelere, toplumsal ve siyasal kasa, hatta iç savaflara teslim etmiştir.

Küreselleşmenin neye mal olduğuna ve nasıl bir kısır döngü yarattığına en iyi örnek Türkiye'dir. Ekonomi, 1980'den beri sürekli iç ve dış borç ödemeleri ile mali krizlerin kaskacında enflasyon ve durgunluk içinde bocalamakta, sıcak para giriş çıkışındaki en ufak değişikliğe bağlı olarak piyasalar altüst olmaktadır. Ülke, üretimden giderek uzaklaşırken, rant ekonomisi toplumun geniş kesimlerini hergeçen gün biraz daha yoksullaştırmakta, buna karşılık asalak bir rantıye sınıfını palazlandırmaktadır. Ne var ki toplumsal zenginlikler ve doğal kaynak vahşice yağmalanmasına ve kamudan özele sürekli kaynak aktarımı gerçekleşmesine rağmen, ülke bir türlü düzlüğe çıkamamaktadır.

Kapitalizmin eşitsiz ve birleşik gelişme yasasının bir sonucu olan küreselleşme, "karşılıklı bağımlılık" aldatmacası altında çevre ülkelerini merkezin 'köyle-ri', çalışanlarını ise 'ırgatları' haline dönüştüren sonuçlar doğurmaktadır. Bundan ötürü küreselleşmeyi, sermayenin emek üzerinde global ölçekteki kontrolünü amaçlayan yeni bir sınıf mücadelesi rejimi olarak değerlendirmek gerekir. Çünkü bu rejimin ekonomik, siyasal, kültürel tüm uygulamaları, yoksul halklara ve sınıflara birer saldırı niteliğindedir.

Küreselleşme, sermaye için zorunlu bir süreç olmakla birlikte, bundan emekçiler için karşı konulamaz bir olgu olduğu sonucu çıkmamalıdır. Zira, küreselleşme, henüz tamamlanmış bir proje değildir, ayrıca son derece kırılgan bir zemin üzerinde cereyan etmektedir. Bugün 'pastayı büyütemeyen' sermayenin artan yoksulluk ve işsizlik karşısında yükselen toplumsal muhalefeti 'zor' dışındaki yöntemlerle bastırma olanağı yoktur. Temsili demokrasinin krizi, sermaye egemenliğinin meşruiyet zeminini hergeçen gün biraz daha fazla aşındırırken, Risk Toplumu, Yeni Demokrasi, Üçüncü Yol gibi içi boş ve özünde sermayenin çıkarını gözetten alternatifler, yığınları

kandırmaya yetmemektedir. Sonuçta küreselleşmenin ne yönde gelişeceğini belirleyecek olan, geçmişte olduğu gibi bugün de yine yığınların haklı taleplerine dayanan özgürlük ve adalet mücadelesi, yani sınıflar mücadelesi olacaktır.

AB Nedir?

Avrupa Birliği (AB) de, son derece demagojik bir söylemle ele alınan, çoğu kez yüzeysel ve spekülasyon tartışmalara konu olan bir sorun olarak gündemimizi uzunca bir süredir işgal ediyor. Bu konudaki tartışmalar genellikle iki kutupta yoğunlaşmakta olup, görüş ayrılıkları daha çok sınıfsal tercihlerden kaynaklanıyor.

Bir kere AB, kapitalist Avrupa'nın ekonomik bütünleşmesini esas alan bir projedir. Siyasal birlik hedefinden veya sosyal bütünleşmeden söz edilse dahi, bu hem gerçekleşmesi güç bir hayaldir, hem de bugüne kadarki uygulamaların açıkça gösterdiği gibi ekonomik bütünleşme esastır. Avrupa'nın ekonomik bütünleşmesi, daha önceki bölümde değinildiği üzere, özünde kapitalist gelişmenin özgül yasalarının bir sonucudur. Bilindiği gibi 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden kısa bir süre sonra (1957) Avrupalı devletler ekonomik güçbirliğine gitme ihtiyacı duymuşlardır. Bunda, savaş sonrasında duyulan ulusal zayıflık korkusunun, özellikle Sovyet tehdidinin önemli bir etkisi olmakla birlikte, kapitalist pazarın dayatması daha belirleyicidir. Nitekim bu dayatma, önce AET'in, ardından GB'nin kuruluşuna yol açmıştır.

Öte yandan Avrupa'nın bütünleşmesini salt bir Avrupa projesi olarak görmek de doğru değildir. Avrupa bütünleşmesi her zaman ABD'nin stratejik tercihlerine sıkı sıkıya bağlı olmuştur. ABD, İngiltere ve Almanya, aralarındaki tüm pazar rekabetine rağmen, her zaman işbirliği içinde hareket etmişlerdir. Ayrıca Doğu Avrupa karşısında sermayenin 'Kutsal İttifakı'nı oluşturan bu ülkeler, Avrupa pazarı ve onun güvenliği konusunda her zaman büyük bir hassasiyet göstermiştir. Bu nedenle AET, AB, OECD, OECD veya NATO gibi kapitalist ülkeler arasındaki ekonomik, siyasal veya askeri güçbirliğini amaçlayan tüm oluşumlar, gerek Varşova Paktı ve

Comecon'dan gerek her iki kamp arasındaki tarihsel gerilimden bağımsız değerlendirilemez.

Örneğin AET, Kıta içi bir pazar görüntüsü vermekle birlikte salt bir Avrupa olgusu değildir. AET, en büyük partnerinin ABD olduğu bir Avrupa-Amerikan pazarıdır. Nitekim AET, ABD'in dünya pazarları üzerindeki hakimiyetinin en önemli halkalarından biri olarak işgörmüştür. Çünkü, büyük Amerikan tekel-lerinin, başta İngiltere ve Almanya olmak üzere Avrupalı devletlerle sıkı ekonomik bağları ve Kıta'da önemli yatırımları vardır. Bu nedenle Avrupa ürün ve emek pazarı, Amerikan sermayesi için her zaman stratejik bir öneme sahip olmuştur.

AET, ciddi sorunlarına rağmen kapitalist blok içinde ekonomik güçbirliğini sağlamada önemli mesafeler kaydetmiştir. Ancak, aynı başarıyı siyasal bütünleşme konusunda gösterememiş ve devletler arası (hükümetler arası) bir örgüt olmaktan öteye gidememiştir. Üye ülkelerin yalnızca delegelerini göndermekle yetinmeleri ve egemenlik haklarından vazgeçmemeleri, kuşkusuz bunun en önemli nedenidir. Ulusal egemenlik hakları uluslarüstü bir organa devredilmediği, özellikle üye ülkeler veto haklarını saklı tuttuğu sürece, AB'nin siyasal birlik hedefi de bir hayal olmaktan öteye gitmeyecektir.

Benzer biçimde sosyal bütünleşme konusu da ciddi engellerle yüzyüzedir. Örneğin, 1986'da imzalanan ve 1987'de yürürlüğe giren Tek Avrupa Senedi, yalnızca liberalizasyon sürecine ağırlık vermiş, buna karşılık çalışanların hak ve çıkarlarını gözetecek girişimler söz konusu olduğunda gerekli hukuksal düzenlemeler yapılmamış, dolayısıyla sosyal bütünleşme fiilen olanaksız hale gelmiştir. 1989'da kabul edilen Avrupa Topluluğu Temel Sosyal şartı da, sermaye çıkarlarına öncelik vermiş, çalışanlara ilişkin düzenlemeleri tamamen üye ülkelerin inisiyatifine bırakmıştır. Bu durum, sınıf mücadelelerinin ulusal sınırlar içine hapsolmasına, dolayısıyla çalışanlar arasındaki eşitsizliğin sürmesine izin vermiştir. Çok sözü edilen 1992 Maastricht Anlaşması da daha çok mali bütünleşmeye hizmet etmiştir. Sosyal bütünleşmenin önkoşulu olan üye ülkelerin endüstriyel rejimleri arasındaki harmonizasyon sağlanamamış, önerilen yöntemler ise (örneğin Ekonomik ve Sosyal Konsey, Altın Üçgen gibi) çoğu kez 'megakor-

poratist' düzenlemelere yol açmıştır. Özellikle işçi sınıfının toplumsal pazarlık gücünün zayıf olduğu yerlerde bu tür düzenlemeler emek aleyhine sonuçlar doğurmuştur.

Bugün kapitalizmin yeniden yapılanma süreçleri, tüm dünyada olduğu gibi Avrupa ülkelerinde de bölüşüm ilişkilerini emek aleyhine değiştirmektedir. Nitekim gelişmiş ülkelerde ileri teknolojiye dayanan üretim alanlarında çalışanlar arasındaki işgücü, iş güvenliği ve ücret koşulları açısından farklılıklar giderek artmakta, ayrıca bu alanlardaki sosyal politika düzenlemeleri hızla marjinalize olmaktadır. Kıta'da, endüstriyel rejimin makro düzeydeki merkezi ilişkilerden, hızla, sektör, firma, hatta bireysel düzeydeki mikro ilişkilere doğru kaydığı açıkça gözlenir. Bu düzenlemeler, bir yandan çalışanları ve sendikaları sınıf mücadelesi pratiklerinden uzaklaştırıp, onları işbirlikçi tutumlara sürüklerken, öte yandan sınıf içi gerilimleri kamçulamaktadır.

Bugün AB sancılı ve geleceği belirsiz bir proje olarak karşımızda duruyor. Her şeyden önce AB'ne üye ülkeler arasındaki ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin varlığı bütünleşmeyi tehlikeye düşürecek boyutlar içeriyor. Örneğin AB içindeki iki kutuplu dünya sorununun ('iki katlı Avrupa') nasıl çözümleneceğini kimse bilmiyor. İkincisi, sosyal bütünleşme için gereken adımlar, emperyalistler arası rekabet koşullarıyla çeliştiği için bir türlü atılmıyor. Üye ülkeler arasındaki ve üye ülkelerin kendi içlerindeki gelir ve işgücü farklılaşması bunu daha da güçleştiriyor. Verimlilik artışından çok ucuz işgücüne dayanan rekabet koşulları bu konuda bir kısır döngü yaratmakla kalmıyor, ayrıca ülkeler, bölgeler ve sektörler arasındaki eşitsiz gelişmeyi giderek derinleştiriyor. Buna karşılık bölgesel ve sektörel dengesizlikleri gidermek ve sosyal eşitsizlikleri azaltmak için uygulamaya konan korumacı politikalar, "ekonomik milliyetçiliği" ve korporatist sınıf politikalarını teşvik ediyor.

Bağımlı sınıflardan ve çevre ülkelerden fedakarlık isteyen ve bunu ne olursa olsun elde etmeye kararlı olan Batı finans kapitalinin en önemli kamlarından birini oluşturan AB'ni, Türkiye emekçi sınıfları için bir umut kapısı olarak görenler yanılıyor. Bunun bir yanılsama olduğunu anlamak için GB'nin ekono-

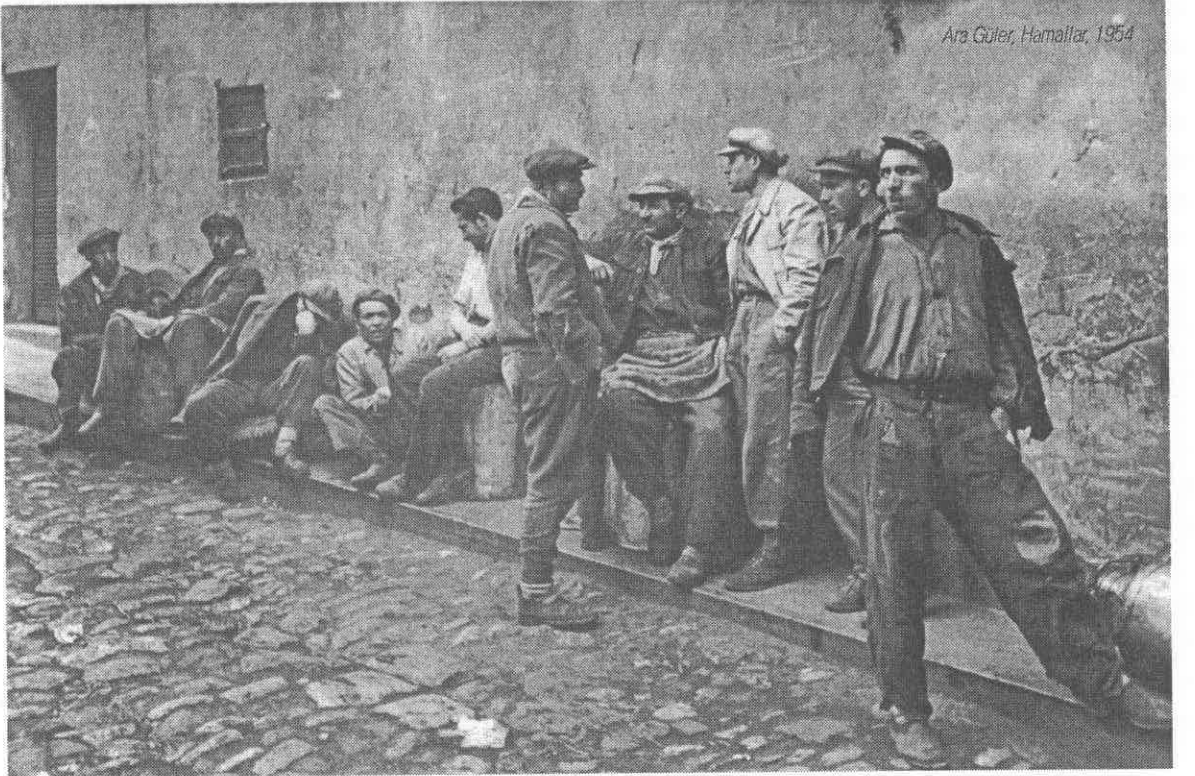
mimize ve çalışan sınıflara faturasına bakmak yeter. Ucuz işgücüne dayanan ücret rekabetinden başka kozu olmayan Türkiye ekonomisinin, GB'nin temel normu olan "mukayeseli üstünlükler" doğrultusundaki politikalar nedeniyle nasıl bir sömürgeleşme sürecine girdiği ortadadır.

Öte yandan AB üyeliğinin çalışma hukuku mevzuatında ve endüstriyel ilişkiler rejiminde iyileştirmeye yol açacağı beklentisi de son derece naif bir düşüncedir. Bir kere Batı normlarının ve standartlarının elde edilmesi için uygun bir altyapı ve toplumsal güç ilişkileri yoktur. İkinci bu standartlar Batı'da bile tartışma konusudur. Krizin faturasını sosyal devlete çıkaran Batılı hükümetler, Kıta'da endüstriyel rejimi değiştirme gayreti içindedir. Yeni birikim rejimi ve onun öngördüğü üretim ilişkileri, çalışanların sosyal ve ekonomik haklarını geri almayı hedefliyor. Örneğin ortak bir endüstriyel sistem oluşturmak üzere atılan adımlar iki noktada yoğunlaşıyor: İlki, ücretlerin ve sosyal harcamaların azaltılması; ikincisi, sendikalar başta olmak üzere örgütlü sınıf hareketlerinin tasfiyesi. Ayrıca, teknolojik yeniliklere bağlı olarak gelişen esnek üretim süreçleri, pek çok işgücü kategorisinin üretimden dışlanmasına ve sürekli çalışmadan vazgeçilmesine neden oluyor. Bu

gelişmeler, işsizlikle birlikte hem merkezlerdeki hem de Kuzey ile Güney emek pazarları arasındaki farklılaşmayı daha da artırıyor.

Bu koşullar, tekelci sermaye kârlarını artıracak, ancak Türkiye'yi ucuz emek cenneti haline getirecek kurum ve politikalara davetiye çıkarıyor. Çünkü Batı'da örgütsüzleşmeyi, sınıf içi rekabeti ve ücret farklılaşmasını (emek esnekliği) yasallaştıran düzenlemeler, Türkiye'ye, niteliksizleşme, işsizlik, ücretlerin düşmesi ve sınıf içi kutuplaşmanın derinleşmesi biçiminde yansıyor. Nitekim Avrupa sendikal hareketinin, "sosyal damping" sorunu karşısında sermaye ile stratejik işbirliği içine girmesi ve bu doğrultuda üretkenlik artışına endekslenmiş ücret ve istihdam politikalarına yönelmesi, Türkiye'de 1980'den sonra iyice savunmaya çekilmiş bulunan sınıf hareketi ve reformist sendikalar için son derece kötü bir örnek olmuştur.

AB konusundaki hayalciliğin bir başka örneği de demokrasi ve insan hakları konusunda Batı uygarlığı standartlarını yakalama düşüncesidir. Öyle ki, çoğu kimse için AB'ye girmek uygarlaşmanın neredeyse tek yoludur. Bunun gerisindeki en önemli etmen, AB mimarlarının, Batılı 'sol' ve 'demokrat' çevreleri kullanarak, dış dünyaya oldukça süslü bir vitrin

sunması ve demokrasi, sosyal diyalog, katılım, çoğulculuk gibi kulağa hoş gelen söylemler eliyle yerli siyasal elitleri teslim almasıdır. Türkiye'de pek çok aydının, AB'ni, ülke sorunlarının çözümü için bir fırsat olarak görmesi, özellikle demokratikleşme temasını işleyerek yığınları manüple etmesi, bunun en iyi örneğidir.

Herşeyden önce bu bakış açısı, hem Batı merkezlidir hem de Batı Uygarlığı'nı doğru değerlendirmemektedir. Batı Uygarlığı'na atfedilen değerler ve ilkeler, çoğu kez kapitalist bir toplumsal formasyon içinde nasıl somutlaştıklarından veya zamanla nasıl dönüşüme uğradıklarından bağımsız ele alınmaktadır. Dolayısıyla hem fazla idealize edilmekte hem de bugün Batı'da bile tartışma konusu oldukları unutulmaktadır. Örneğin bazı Batılı entellektüeller, "eski" olarak niteledikleri Avrupa Uygarlığı'nı eleştirmekte ve "yeni" bir uygarlık tasarımından söz etmektedir. Bu tasarımların bir kısmı iyi niyetli, ama son derece romantik düşünceler içerirken, bir kısmı da tamamen yeni sağ ideolojinin mantığını yansıtmaktadır. Örneğin yeni sağın piri Hayek, Batı demokrasisini eleştirirken açıkça "demo"suz bir yönetimden söz etmiştir. Avrupalı sosyal demokratların büyük bir bölümü de, sınıf politikalarından vazgeçip yeni sağla uzlaşmaya ve Üçüncü Yol'culuğu savunmaya başlamış, sosyal devleti Risk Toplumu'na feda etmeye yönelmiştir.

Ayrıca insan hakları ve demokrasi düşüncesinin yeri geldiğinde Avrupa coğrafyasında nasıl ihlal edildiği ya da Avrupalı demokratların insan hakları ve demokrasi konusundaki duyarlılıklarının Avrupa sermayesinin çıkarlarıyla çelişmediği sürece geçerli olduğu da unutulmaktadır. Yakın geçmişte hapis hanedeki Baider-Mainnhof üyelerinin ya da geçen yıllarda hapis hanedeki İRA'lı militanlar üzerine araştırma yapan gazetecilerin başına gelenler hala hatırlardır. Benzer bir örnek Batılı 'demokratların' Kürt

sorunu ve Öcalan'ın teslimi konusunda takındıkları çelişkili ve samimiyetsiz tutumdur.

Son olarak demokrasinin toplumsal güç dengeleriyle ilgili bir mesele olduğu, Batı demokrasisinin kendisinin bile sınıflar mücadelesinin ürünü olduğu unutulmaktadır. Bir ülkenin demokratikleşmesi dışardan ilham veya telkin ile değil, ancak toplumun geniş kesimlerinin bilinçli ve aktif mücadelesiyle gerçekleşebilecek bir şeydir. Kaldı ki böyle bir bütünleşme çerçevesinde Türkiye'ye biçilen rol ile söz konusu beklentiler de açıkça birbiriyle çelişmektedir. Çünkü YDD'nine eklenmenin mantığı Türkiye'ye bölge bekçiliği doğrultusunda militarist bir rol biçmektedir. Bunun ekonomik gelişme kadar demokratikleşmeyi de sakatlayacak sonuçlar doğuracağı ortadadır. Nitekim bu rol doğrultusunda gerçekleşen 150 milyar dolarlık silah alımı üzerinde ciddiyle durmak gerekir. Bunun, içe ve dışa dönük olarak uygulanacak militarist ve baskıcı politikaların bir işareti olmadığını düşünmek için ya çok saf olmak ya da hiç tarih bilincine sahip olmamak gerekir.

Sorun, esasen ne AB'den yana olmak ne de ona alternatif başka kapitalist ittifaklar aramaktır. Çünkü, anti-kapitalist olmadan anti-emperyalist olmanın ne anlamı ne de pratikte bir hükmü vardır. Emekçi sınıfların ve yoksul halkların hem ekonomik çıkarları hem siyasal özgürlükleri ancak kapitalist düzenin ulusal ya da uluslararası tüm örgütlenmesinin ortadan kalkmasıyla gerçekleşecektir.

geçmişten ders alarak geleceğimizi planlamalıyız

Mehmet Yüksel Barkurt

Jeoloji Yük.Müh.

Türkiye, üç ay ara ile iki ekonomik krizin yaşandığı bir ülke. Böyle bir ülkede orta-uzun vade için öngörülerde bulunmak mümkün olmadığı gibi, kısa vadeli öngöründe de her zaman yanılma olasılığı söz konusudur. Ancak kapitalist sistemin son yirmi yıllık geçmişine baktığımızda, yeni dünya düzenini ve küreselleşme politikalarının irdeleyebilecek, geleceğe yönelik projeksiyonlarda bulunabilecek, yeterli veriye sahip olduğumuzu düşünüyorum.

Paul M. Sweezy 1972'de yazdığı "İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze Amerikan Emperyalizmi" adlı makalesinde bir "ABD imparatorluğu"ndan söz etmişti. Gerçekten de bugün ABD ve onun uluslararası ekonomik, politik çıkarlarının bütünlüğünden oluşan ve dünyaya yön veren yapının varlığı bir gerçektir. Son örneğini 1991 Körfez Savaşı'nda gördüğümüz gibi ABD aldığı kararları ve zor kullandığı eylemleri "Hür Dünya" ya da "Barış ve Demokrasi" kavramlarına dayandırmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyanın politik ve ekonomik düzeninin nasıl olacağı daha savaş bitmeden yapılan görüşmelerde saptanmıştır. Politik yapı ulusların eşitliği temeline dayanan Birleşmiş Milletler ile kurulmuştur. Ancak oluşturulan Kongreyi ve onun içinde yer alan Daimi üyelikler ile güçlü ve büyük ülkelere ayrıcalıklar tanınmıştır. ABD, kimi zaman BM'i kullanarak, kimi zaman hiç danışmadan eylemlerde bulunarak dünyanın karşısına emperyalist politikaları ile çıkmaktan çekinmemiştir.

Dünyanın ekonomik yapısı ise 1944 yılında Bretton Woods Konferansı ile belirlenmiştir. Böylece ABD'ye büyük avantaj sağlayan uluslararası parasal konularda altın ve doları birbirine eşitleyen sisteme geçilmesine, IMF, Dünya Bankası ve GATT'ın kurulmasına karar verilmiştir. Süreç içerisinde dolar ve altın ilişkisi 1971'de ortadan kaldırılmış, dünya ticaretinin liberalleşmesi için kurulan GATT ise 1994'te Dünya Ticaret Örgütüne dönüştürülmüştür.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Soğuk Savaş koşullarında oluşan iki blok arasındaki rekabet, kapitalist bloğu sosyalizmin etkisini azaltmak için sosyal devlet uygulamalarına yöneltmiştir. Ancak kapitalist sis-

tem sosyal devlet uygulamalarının yüksek maliyeti, kar oranlarındaki düşüş, emperyalist ülkeler arasındaki çelişkilerin artması nedeniyle 1970'lerde büyük bir krize sürüklenmiştir.

Bunun sonucu 1970'lerin sonunda İngiltere ve ABD'de neo-liberal politikaların uygulanmasında başlanmış ve bu politikalar hızla bütün dünyaya yayılmıştır.

Türkiye, küreselleşme olarak da tanımlanan bu sürece 24 Ocak 1980 Kararları ile dahil olmuştur. 1989'da 32 Sayılı Teblig ile sermaye hareketleri serbest hale getirilmiş ve Türk parası konvertibl yapılmıştır. 1 Ocak 1996'da ise Avrupa Gümrük Birliği yürürlüğe sokulmuştur.

24 Ocak 1980 Kararları 12 Eylül Askeri Daebesi ile uygulanmaya sokulmuş ve milli gelirin bölüşümü halkın aleyhine getirilmiştir. Turgut Özal döneminde Türkiye'nin dış borcu dört katına çıkarılmış, üretim ekonomisi yerine rant ekonomisi tercih edilmiş, sosyal devlete savaş açılmış, hayali ihracatlar ile yolsuzluklar artırılmış, Körfez Savaşı'nda bir koyup üç alma anlayışıyla ülke 40 milyar dolar zarara uğratılmış ve 1984'te Güneydoğuda başlayan silahlı çatışma sonucu ülke yılda 10-15 milyar dolar kaybetmiştir.

Süleyman Demirel-Erdal İnönü döneminde neo-liberal politikalar devam edilmiştir. Susurluk çetesi'nin güçlendiği, ekonomiye kara paranın, terör ve uyuşturucu rantının damgasını vurduğu bir dönem söz konusu olmuştur. Bir yandan "Kürt realitesini kabul ediyoruz" denmiş, diğer yandan "bin operasyonu" yeşil ışık yakılmış, faili meçhul cinayetlerin artmasına neden olunmuştur.

Tansu Çiller-Murat Karayalçın döneminde neo-liberal politikaların sonucu 5 Nisan 1994'te büyük bir kriz yaşanmış, çalışanların sırtına ek vergilerin yüklenmesi yanında, 6.5 milyar doları bulan zorunlu tasarruf fonunda birikmiş para bir kararname ile 2.5 milyar dolara düşürülmüş, kamu çalışanlarına 217 bin lira gibi komik bir zam uygun görülmüştür. Yolsuzluklar yaygınlaşmış ve Susurluk Çetesi ülkenin gerçek yöneticisi olmuştur.

Tansu Çiller-Deniz Baykal döneminde de neo-liberal politikalar sadık kalınmış, Türkiye büyük bir başarı

olarak propagandası yapılarak 1 Ocak 1996'da Avrupa Gümrük birliğine sokulmuş ve böylece ithalat artmış, ihracat yerinde saymış ve dış ticaret dengesi bozulmuştur.

Necmettin Erbakan-Tansu çiller döneminde meşhur "Adil düzen" bir karara bırakılarak neo-liberal politikaları uygulanmaya devam edilmiş, Susurluk'ta meydana gelen kaza ve ortaya çıkan kirliliği ilişkiler "fasa-fiso" olarak tanımlanmış, siyonizmle mücadeleyi şiar edinmiş Refah Partisinin iktidarda olduğu bir dönemde İsrail ile Stratejik işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Ve sonunda Susurluk Kazasına kayıtsız kalan hükümet, 28 Şubat Kararı ile görevinden uzaklaşmıştır.

Mesut Yılmaz-Bülent Ecevit, Bülent Ecevit, Bülent Ecevit-Devlet Bahçeli-Mesut Yılmaz hükümetleri döneminde neo-liberal politikalara daha da hız verilmiştir. Bu dönemde ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı Güneş Taner'in gensoru ile düşürülmesi, Türkbank rezaleti sırasında adı Alaattin Çakıcı ve Kamuran Çörtük ile birlikte geçen Mesut Yılmaz'ın hükümetinin düşürülmesi, yolsuzlukların karşılıklı aklanması, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in "Aile Fotoğrafı"nda yer alan hemen herkesin kaçması, tutuklanması ve yargılanması adli vakalardan sayılır olmuştur.

Yaşadığımız son krizin sorumlusu IMF ve onun her dediğini kabul eden hükümettir. IMF ile yapılan Stand-by Anlaşması doğrultusunda on dört ay uygulanan program, bütün toplumsal kesimleri, halkı yok saymasının yanında, ciddi teknik yanlışlarda içeriyordu. Yapılan eleştirilerin hiçbirisi (bunların pek çoğunda liberal çevreler yapıyordu) dikkate alınmamıştır. Sonuç olarak banka hortumlanmalarıyla 12 milyar dolar, Kasım krizinde 7.5 milyar dolar kaybedilmiş, Şubat krizi ile de ülke % 40 yoksullaştırılmıştır. Sorunun çözümü için Dünya Bankası Başkan Yardımcısı Kemal Derviş ekonominin başına getirilmiştir. IMF'e duyulan tepkiyi azaltmak için neo-liberal

politikalara "Ulusal Program" kılıfı bulunmuştur. Bütün bunlar polyatif önlemlerdir ve herhangi bir köklü çözüm getirmesi beklenmemelidir.

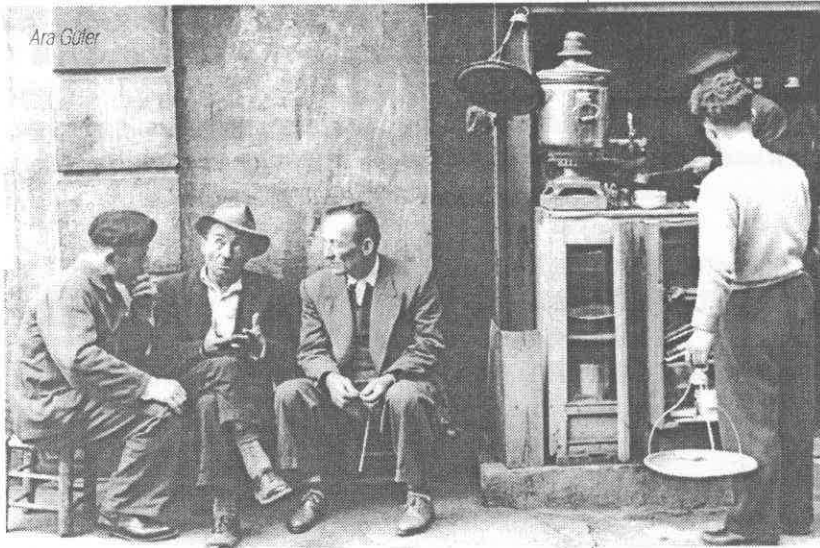
Türkiye ekonomik ve siyasal kriz ortamlarında yani sıkışma anlarında iç ve dış dinamiklere bağlı olarak ya genişleme yada başkanın daha da yoğunlaştığı süreçlere girmiştir. Bugün de bir yol ayrımında olduğumuza inanıyorum. 1919'da Türkiye Kurtuluş Savaşı ile bir açılımı sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra bir daralma yaşanmış, 1960'dan sonra kısmi bir genişleme söz konusu olmuştur. Bu süreç 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980'de sıkıştırılmış ve bugüne gelmiştir. Bugün Türkiye ya başkanın daha da yoğunlaştırılacağı bir döneme girecek yada bir genişleme süreci yaşanacaktır.

Toplumsal anlamda bir genişlemenin koşulları ise son derece zayıf görülüyor. Kürt sorunu yalnızca askeri önlemlerle çözülmeye çalışılmış, demokratikleşme yönünde bir ilerleme sağlanamadığı gibi, sosyo-ekonomik açıdan da herhangi bir program uygulanmamıştır.

Toplumda genel bir rahatsızlık ve muhalefet söz konusudur. Ancak başta sol siyasi partiler olmak üzere sendikaların, meslek örgütlerinin, demokratik kütle örgütlerinin güçsüzlüğü, yani örgütlü bir toplum olamamamız, toplumsal talepleri eylemli bir biçimde gündeme getiremememiz bu haksız, halka karşı neo-liberal politikaların uygulanmasına olanak sağlıyor. Diğer yandan, uluslararası alanda küreselleşme politikalarının sorgulanmaya başladığını, protesto edildiğini görüyoruz. Seattle, Fransa, Singapur, Prag, Davos, Güney Kore ve Meksika'daki protestolar son derece anlamlı, ancak bütün bunlara karşı küreselleşme rüzgarı hala çok güçlü.

Gelecekte umutsuz olmamalıyız. Yaratıcılığımızı kullanarak yeni araçlarla örgütlü toplumu güçlendir-

meli, yeni-eylem türleri ile toplumda bir hegemonya oluşturabilmeli ve bir eylem programı ile neo-liberal politikaları geriletmeliyiz. Tersini düşünmek bile istemiyorum. Gelir adaletsizliğini, bölgeler arası dengesizliği, yolsuzluğu, anti-demokratik uygulamaları sevdirmenin bir tek yolu bulunmaktadır. Onun da adı faşizmdir. 1936 İspanya İç Savaşı'nın sloganı belki de Türkiye'nin bugünkü konumuna en uygun slogan olarak kabul edilmelidir. "Faşizme Geçit Yok".

doğru söz-çıkış

Ecz. İsmail Gümrükçü

Burdaki değişler yazarın son birbuçuk yılda yazdığı gazete yazılarından alıntıları içeriyor. Doğru söze ve önerdiği çıkışa ne demeli?

AEOB - İlaç Forumu

- Biriyleşmeyince ne demokrasiyi kazanmak kolay oluyor nede çağdaş olunabiliyor. Birey olmak **örgütlenme bilincidir, örgütlenmektir, toplumsal olanı gözetmektir.**

Olmayınca, eksik kalınca...

♦ ♦ ♦

- Unutulmamalı ki bu ülkede ezen iktidarlar yaşadıkları bunalımlarını hep vede sürekli ezilenlerin örgütsüzlüğü, siyasi güç haline gelememesi ve dolayısıyla çaresizlikleri üzerinden aşmışlardır.

♦ ♦ ♦

- Kuşkusuz **"yaşasın cumhuriyet"**. Ama ben **"yaşasın demokratik cumhuriyet"** diyebilmeyi çok isterdim. ve de özlüyorum!

♦ ♦ ♦

- Doğru ne, yanlış hangisi?

İyi olan hangisi, kötü olan ne?

Bunlar bu ülkede öylesine içiçe geçmiş, sarmallaşmışki, aralarına ne bir sınır çizgisi koyma, ne de onları birbirinden ayırma olanağı kalmadı gibi!..

♦ ♦ ♦

- **"Demokrasi bir araçtır"** derken, onun sönmölenmesi sonucunda **insan özgürlüğü** hedefleniyor.

Diğer yanda ise **insanın kullaştırılması** söz konusu.

Demokrasi her iki görüş düzleminde bir **araç! varın farkı gözetin!**

♦ ♦ ♦

- **Hayat boşluğu doldurur.** Bu boşluğu susmakla, itiraz etmemekle, katılmamakla, çoğalmamakla, örgütlenememekle biz yarattık. Zira sivilleşemedik, demokrasiyi kazanmadık. Dolayısıyla

yağmalanıyoruz!...

♦ ♦ ♦

- **Değişim** bir gereksinimdir. Ötesinde hayatın kaçınılmaz bir yasasıdır. Olmasa olmaz karakteri vardır. Ama her şeyden önemlisi **insan iradesidir.** Belirleyen o'dur. Çıkanda o sağlar, zarar bilançolarında o üretir.

♦ ♦ ♦

- Tek çözüm **eğitim mi?**

Durun hele!

Hani **üretim!**

Üretemediğimiz için yıllarca bedel ödedik. Bir üretsek üzerinde nice kültürler inşa ederiz. Eğitimde üretirken alınız.

♦ ♦ ♦

- Kuşak dediğimiz, onu saran siyasal, toplumsal, kültürel koşulların bir ürünü olarak onunda **iradesinin** tarihidir.

28

- Ötekinin yaşam ve kendini ifade etme hakkının tanınması ve benimsenmesi ile varılabilecek özgür ve demokratik bir toplum idealinde buşabilmek...

- Gelineen noktada insanın değil, devletin kutsallığı belirleyen oldu. Böylece insanın devlete seferberliği zorunlu bir yaşam biçimine dönüştü. Adeta devlet olmadan bireyin, hatta toplumun olamayacağı kanısı yaygınlaştı. Sonuçta **demokratik olmayan** bir devlet yapısıyla buşuldu.

- Tartışma, farklı doğruların kabul edilmeleri temelinde başlar, onların aklın süzgecinden geçirilmesiyle zenginleşir ve birbirini anlamaları ve de birbirlerine anlatmalarıyla tüketilir.

- Toplumsal olguların mantığında iki kere iki dört etmez. Zira doğru tek değil, çoktur...

- Bu ülke yıllarca **insana iş** hastalığından kurtulup, **iş'e insan** sağlığına kavuşamadı. Hastalık şimdi daha ilerledi. **İnsan'a iş, benden olan insana iş'e** dönüştü!

- Unutulmamalı ki, bir insanın hakkının gözetilmesinin güvencesi tüm insanların haklarının savunulmasıdır.

- İş'e hayatla inatlaşmadan ve onunla alay etmeden, emeği baş köşeye çıkarıp, akla ve bilime inanarak koyulmak gerekiyor.

- Kılınız, kılımanız kırıdamıyorsa eğer...

Çalanlar çalıyor, çalıyor...

Sakin kimse çıkıp, "**çanlar kim için çalıyor**" diye sormasın. Çanlar **herkes** için çalıyor!

- Özgür düşünce doğruyu, iyiyi, güzeli kıskırtır. Onlarla buluşmayı sağlar. Yaratıcılığa yelken açar. Düşünce özgür değilse düşünmeyi öğrenememiş insanlar ürer. Onlarda hep vede sürekli şiddeti, hoşgörüsüzlüğü özgürce ifade eder! Adı; **düşünmeme özgürlüğüdür!**

- İnsanlar bugün **gereksiz derecede namuslu olmanın** pişmanlığını yaşıyor. Ama o hataya artık bir daha düşülmeyeceği noktasındada **toplumun enayisi benmiyim** diyerek yeni hayatlara koşuyor! Yabancılaşmanın ve çürümenin seherindeyiz artık!

- Her olgunun, düşüncenin, eylemin geçerliliklerinin ve doğruluklarının sorgulanarak benimsenmesini savunuyorum. Bunu eleştirel düşünce ile sağlayabiliriz. Bu düşünce biçimidir ki ilerleme motoruna akaryakıt olur. Rotası bilimdir.

- **Sorun siyasetin toplumsallaşamaması.** Yani **biçimsel demokrasi.** Sivilleşmedikçe (üniformasızlık değil), bireyleşmedikçe (bireyselleşmek değil), örgütlü toplum yapılarına (icazetli değil) kavuşmadıkça...

- Eksik olan toplumun politika ile olan ilişkisi. Toplum uzak durduğu politikanın kendisi hakkında kararlar alınan süreçler olduğunu, yani **"kendisi"** olduğunu bilmedikçe!..

- Anayasa toplumla devlet arasında yapılan sözleşmedir. Ama belirleyici olan toplumdur. Çünkü özne olan o'dur. Ama gelin görün ki, bu ülke **toplumu hizaya getiren** bir anayasa ile yol alıyor!

- Yaşanan aykırılıklar anarşizm değil. Tümü **şizofrenik** savrulmadan ibaret...

- İnsanca yaşanacak günlerin sınırlarını, bizlerin istemlerinin sınırları belirir.

- Gitmiyor, götürülüyoruz; suyun durgun veya akıntılı oluşuna göre kimi ağır, ağır, kimi hızla akıp giden şeyler gibi!

